

Personlighedsbegrebet

Slagelse, april 2018

Jesper Dammeyer

Plan

- Personlighedsbegrebet
- Personlighedstræk og personlighedsforstyrrelse

Hvordan kan man være 'den samme' person over længere tid?

Hvorfor er individer forskellige?

Hvorfor er de 'genkendelige' ud fra deres adfærd, tanker og følelser?

Hvorfor er nogle ting vigtige for én person, men uvæsentlige for en anden?

Individuelle forskelle

- IQ
- Køn
- Stress
- Social dominans orientering
- Følelsesmæssig intelligens
- ...

- Der er ikke enighed om, hvad personligheden er eller om den overhovedet 'findes'.
- Har en hund en personlighed?

Forestillinger om personligheden

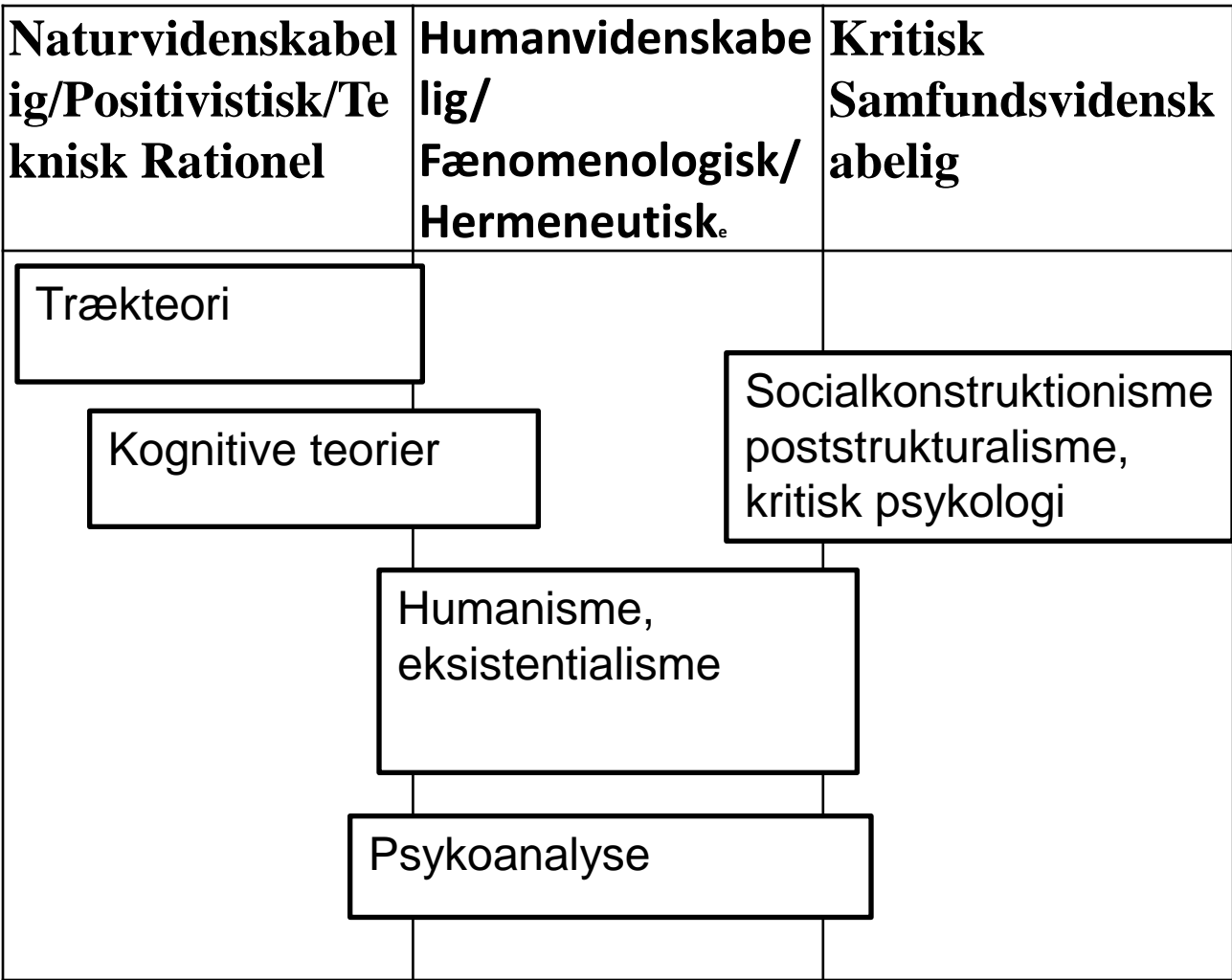

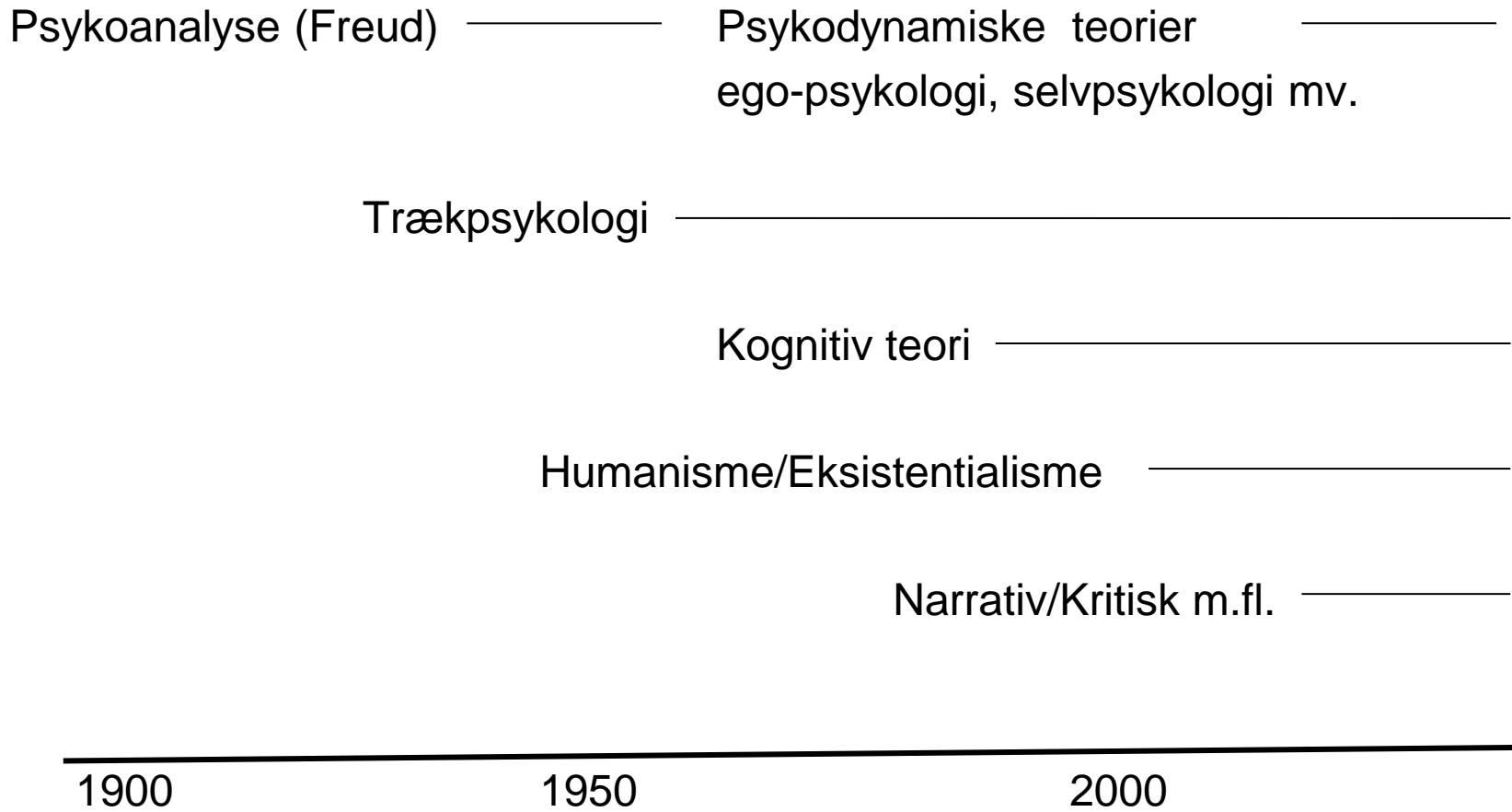

Personlighedspsykologiske positioner:

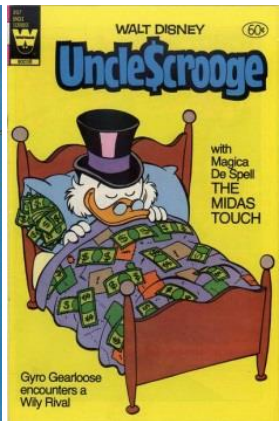
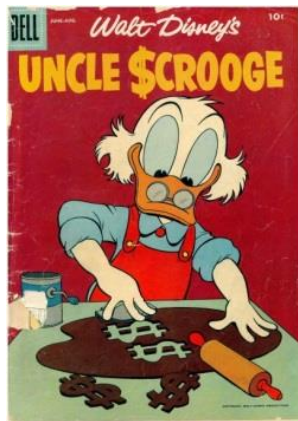

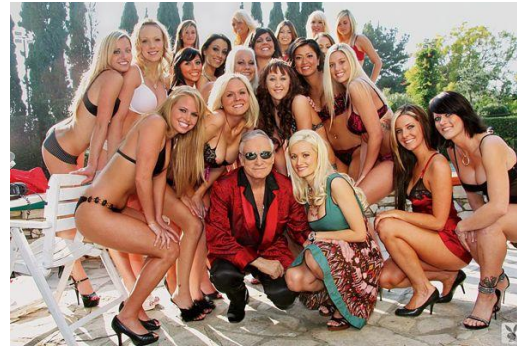
Nogle centrale begreber

- Indre - ydre
- Determinisme – indeterminisme
- Fri vilje og personlig agency – eller ydre/andetstyret
- Udvikler sig – eller er stabil

Træk og personlighed

- Træk: Mønstre af følelsesmæssige, kognitive og adfærdsmæssige tendenser.
- Trækkene er fælles for alle mennesker, men varierer i ”styrke” fra person til person.

- I 1930-erne starter interessen for alvor for videnskabelige undersøgelser af træk.
- Den leksikale hypotese:
Sproget afspejler personlighedstrækkene.

- Leksika blev bladret igennem og man fandt ord der sagde noget om personligheden.
- Ordene blev så efterfølgende kategoriseret.

- I de følgende årtier arbejdede flere videre med at finde strukturer/system i trækkene.
- Datidens empiriske metoder var begrænset til papir, blyant og regnestok.
- Faktoranalyse

- Fra slutningen af 1980-erne har man stort set været enig om fem store træk:

- *Neuroticisme*: Følelsesmæssig stabilitet. Personer som scorer lavt er rolige, afbalancerede, afslappede og i stand til at håndtere belastede situationer uden at blive usikre.

- *Ekstroversion*: Personer som scorer højt er sociale, aktive og snakkesaglige. De kan ofte lide spænding og er energiske og optimistiske.

- *Åbenhed*: Personer som scorer højt har en aktiv fantasi, er opmærksomme på indre følelser, har lyst til variation, er intellektuelt nysgerrige og har en selvstændig dømmekraft.

- *Venlighed*: Scorer man højt på Venlighed, er man typisk altruistisk og tror på og føler med andre mennesker. Scorer man modsat lavt, vil man typisk være egoistisk, skeptisk overfor andre og søge konkurrence snarere end samarbejde.

- *Samvittighedsfuldhed*: En person som scorer højt på Samvittighedsfuldhed er målrettet, viljestærk og beslutsom.

BFI – Test for personlighedstræk

1. Jeg ser mig selv som en der snakker meget

___Meget uenig ___Uenig ___Hverken enig eller uenig ___Enig ___Meget enig

2. Jeg ser mig selv som en der har en tendens til at finde fejl ved andre

___Meget uenig ___Uenig ___Hverken enig eller uenig ___Enig ___Meget enig

3. Jeg ser mig selv som en der gør et grundigt stykke arbejde

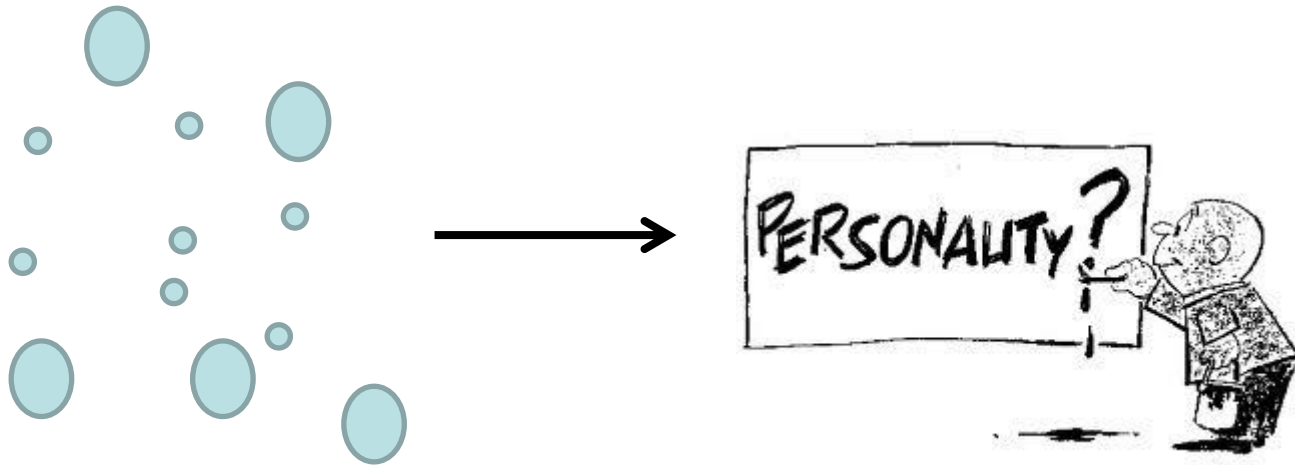
___Meget uenig ___Uenig ___Hverken enig eller uenig ___Enig ___Meget enig

Table 1
 Varimax solution in the normative American sample, Spanish Procrustes solutions, and factor congruencies

NEO-PI-R Facets	Normative American sample (Varimax)					Normative Spanish sample (Procrustes)					University sample (Procrustes)				
	N	E	O	A	C	N	E	O	A	C	N	E	O	A	C
N1: Anxiety	.80	.08	-.01	-.01	-.10	.82	-.02	-.03	.00	-.01	.83	.03	-.08	.09	.12
N2: Angry hostility	.64	-.04	.01	-.48	-.08	.62	-.08	-.06	-.44	-.19	.71	-.06	.03	-.45	-.06
N3: Depression	.80	-.10	.02	-.03	-.26	.78	-.19	-.05	-.03	-.26	.81	-.20	.01	.04	-.14
N4: Self-consciousness	.74	-.18	-.09	.05	-.16	.74	-.29	-.11	.01	-.18	.67	-.34	-.11	.15	-.10
N5: Impulsiveness	.49	.35	.02	-.22	-.32	.56	.33	.03	-.25	-.35	.48	.35	.09	-.33	-.38
N6: Vulnerability	.70	-.15	-.09	.04	-.38	.70	-.17	-.11	-.03	-.45	.79	-.10	-.12	.10	-.27
E1: Warmth	-.12	.66	.19	.38	.13	-.19	.66	.15	.39	.24	-.12	.70	.17	.35	.18
E2: Gregariousness	-.18	.66	.04	.07	-.03	-.20	.65	-.02	.19	.07	.06	.70	-.07	.26	-.02
E3: Assertiveness	-.32	.45	.29	-.38	.32	-.44	.39	.19	-.37	.28	-.33	.44	.17	-.45	.21
E4: Activity	.03	.54	.16	-.27	.42	-.02	.62	.14	-.19	.29	-.04	.64	.17	-.28	.21
E5: Excitement seeking	.01	.58	.11	-.39	-.07	.17	.52	.21	-.32	-.11	-.06	.49	.32	-.28	-.12
E6: Positive emotions	-.04	.74	.19	.09	.10	-.11	.72	.27	.07	.08	-.29	.70	.10	.04	.09

Hvad kan trækkene forudsige?

Dødelighed

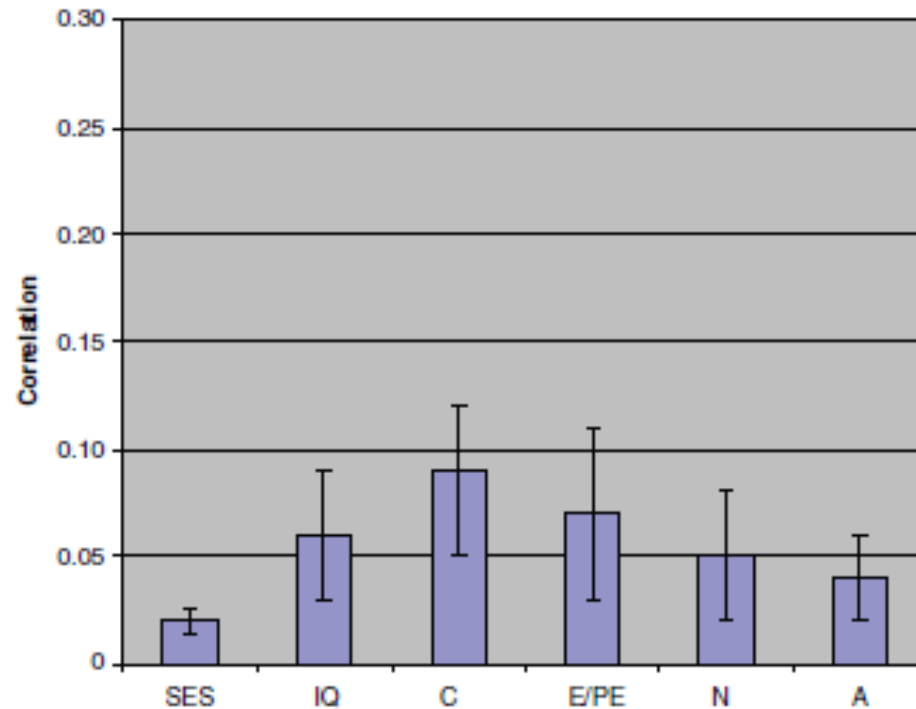
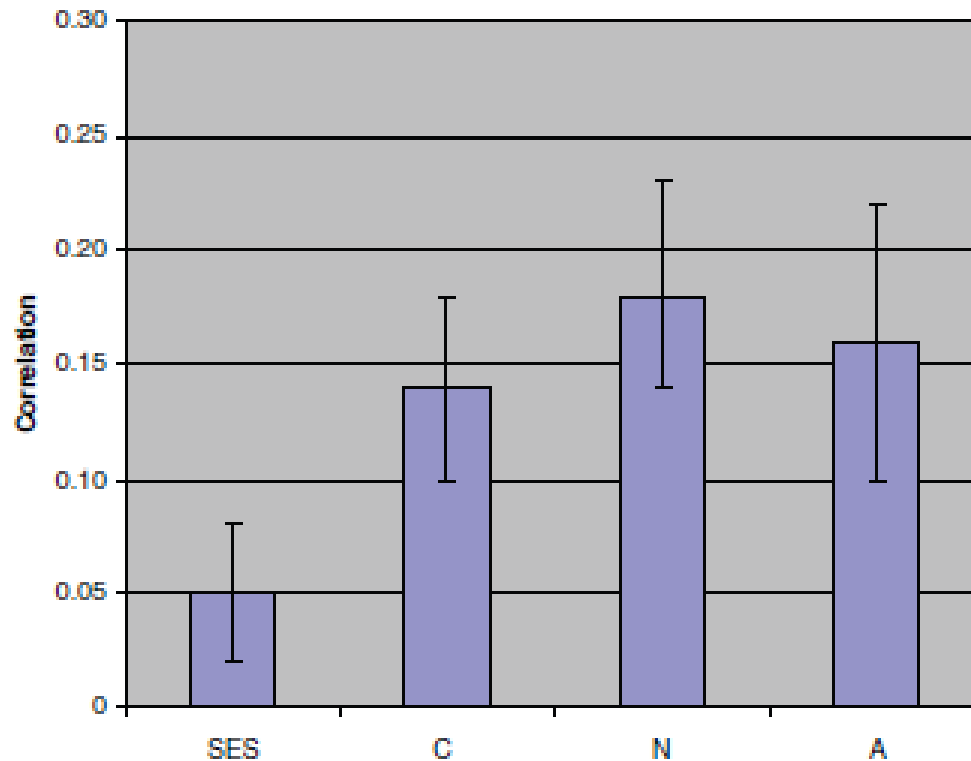

Fig. 1. Average effects (in the correlation metric) of low socioeconomic status (SES), low IQ, low Conscientiousness (C), low Extraversion/Positive Emotion (E/PE), Neuroticism (N), and low Agreeableness (A) on mortality. Error bars represent standard error.

Roberts et al. (2008) *Perspect Psychol Sci*, 2(4), 313–345.

Skilsmisse

Fig. 2. Average effects (in the correlation metric) of low socioeconomic status (SES), low Conscientiousness (C), Neuroticism (N), and low Agreeableness (A) on divorce. Error bars represent standard error.

Roberts et al. (2008) Perspect Psychol Sci, 2(4), 313–345.

Mental sundhed

	Major Depressive Disorder	Generalized Anxiety Disorder	Posttraumatic Stress Disorder	Substance Use Disorders
O	-.08	-.09	-.07	-.07
C	-.36	-.29	-.27	-.44
E	-.25	-.18	-.25	-.16
A	-.06	.05	-.19	-.27
ES (-N)	-.47	-.34	-.49	-.36

	Panic Disorder	Agoraphobia	Social Phobia	Specific Phobia
O	-.11	-.16	-.15	-.03
C	-.27	-.25	-.34	-.16
E	-.28	-.23	-.37	-.07
A	.02	.14	.11	.00
ES (-N)	-.45	-.34	-.41	-.28

Trivsel

	Happiness	Life Satisfaction	Negative Affect	Positive Affect
O	.06	.14	.05	.14
C	.16	.22	-.10	.14
E	.27	.17	-.07	.20
A	.19	.16	-.13	.17
ES (-N)	.25	.24	.23	-.14

Table 5

Sample size weighted mean effect size estimates for each DSM-IV personality disorder and five-factor model personality dimension combination

DSM-IV personality disorder	Five-factor model personality dimensions				
	N	E	O	A	C
Paranoid	.28****	-.12****	-.04**	-.34****	-.07****
Schizoid	.13****	-.43****	-.12***	-.17****	-.03*
Schizotypal	.36****	-.28****	-.01	-.21****	-.13****
Antisocial	.09****	.04	.05**	-.35****	-.26****
Borderline	.49****	-.09****	.02	-.23****	-.23****
Histrionic	.02	.42****	.15****	-.06**	-.09***
Narcissistic	.04	.20****	.11****	-.27****	-.05*
Avoidant	.48****	-.44****	-.09****	-.11****	-.10****
Dependent	.41****	-.13****	-.11****	.05**	-.14****
Obsessive-Compulsive	.08***	-.12****	-.07****	-.04	.23****
Mean	.24	-.09	-.01	-.17	-.09
Median	.20	-.12	-.02	-.19	-.09

N=Neuroticism. E=Extraversion. O=Openness to Experience. A=Agreeableness. C=Conscientiousness. Effect sizes $\geq .20$ are in bold. The total number of participants on which sample-size weighted mean effect sizes are based is 1158. The number of independent effect sizes on which means are based is 15.

* $p < .05$.

** $p < .01$.

*** $p < .001$.

**** $p < .0001$ (one-tailed).

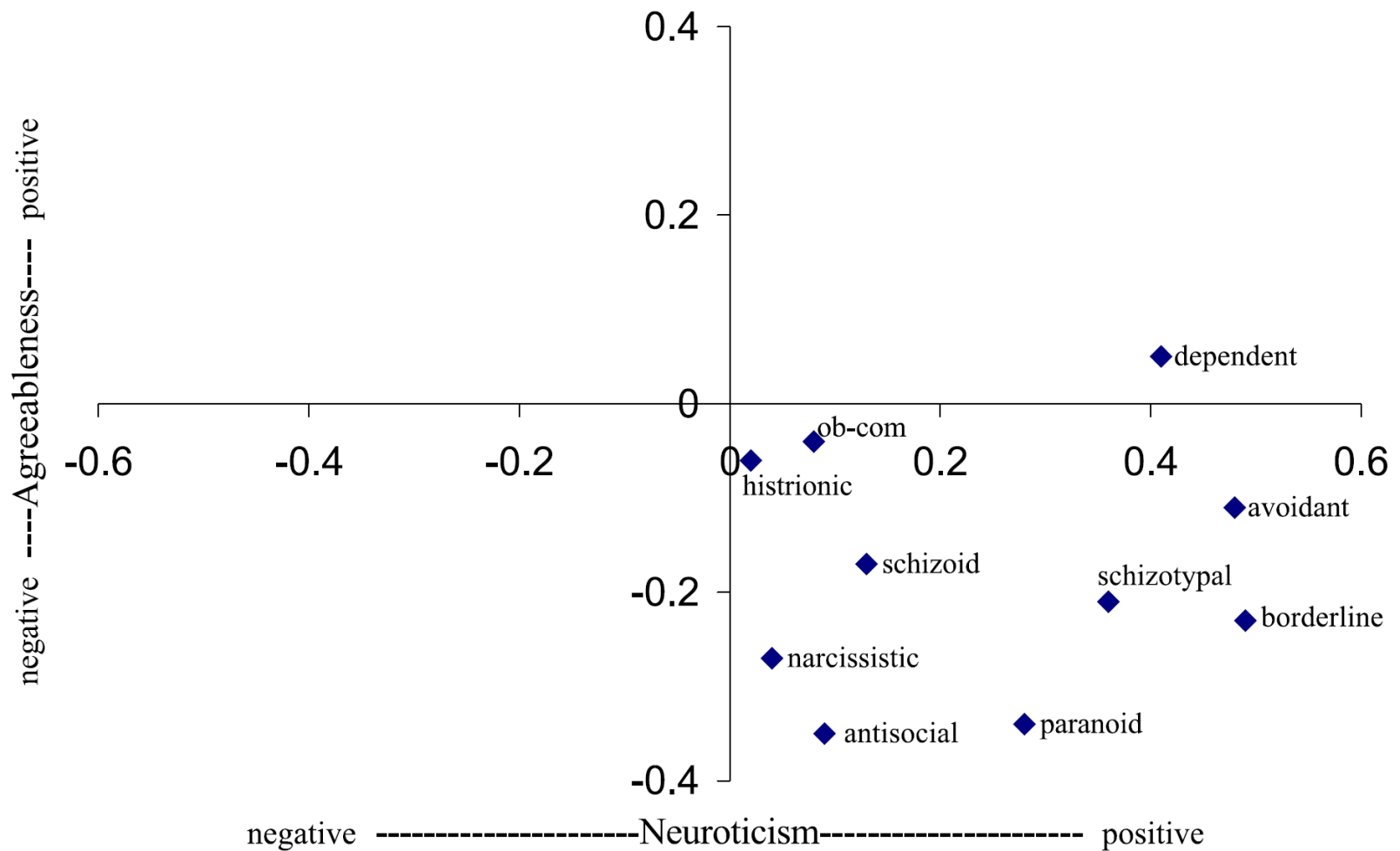

Fig. 1. Sample size weighted mean effect sizes for all DSM-IV personality disorders for Neuroticism (x-axis) and Agreeableness (y-axis) personality dimensions.

Stabilitet og foranderlighed af trækkene

- Trækkene er overordnet stabile, men der kan også ske ændringer.
- Korrelationen over lang tid (fx 40 år) er omkring 0.2

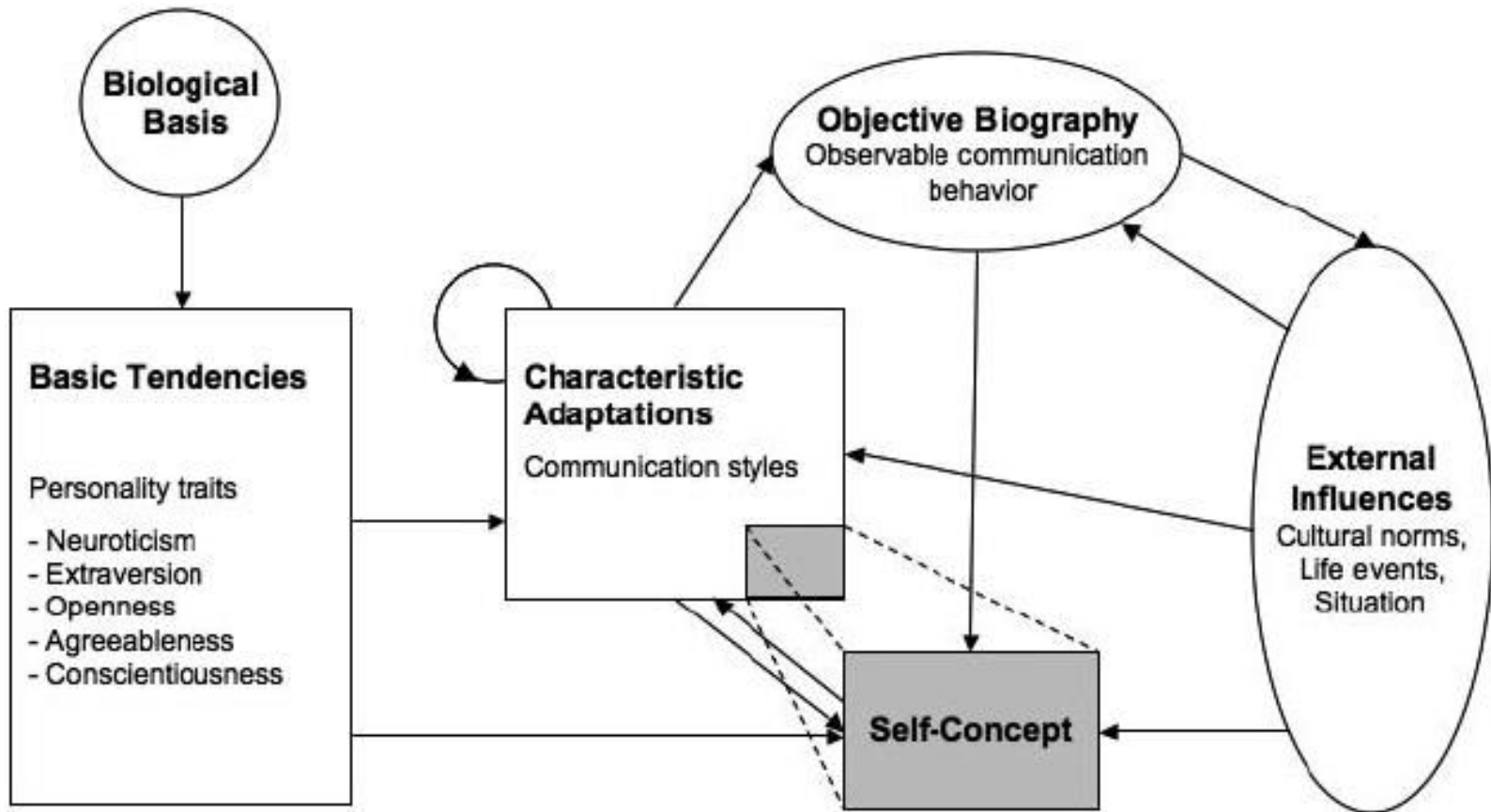
Der sker en "modning" af trækkene med alderen.

Bl.a. bliver man mere følelsesmæssig stabil og får bedre selv-kontrol med alderen.

- Psykoterapi, særlige jobberfaringer, sygdom, m.m. kan påvirke trækkene.
- Men ændringerne er typisk midlertidige.
- Fx findes ændringer hos nygifte, men efter noget tid, er de tilbage på det tidligere niveau.

- Der kan påvises 40-60% arvelighed af trækkene.

Costa & McCrae